

Etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintamalleja

Hoksauta minut

Eija Myllymäki (toim.), Elisa Huuhka (toim.)
Kirkkopalvelut ry, 2017

Hoksauta minut – Etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintamalleja

Teksti: Diakoniatyöntekijä Kaija Virtanen,
Salon seurakunta

Kuva: Henri Kähkönen

Lähde löytöretkelle, tule mukaan reissulle

*Edessäsi aarekartta suuri,
Sinua – SINUA – kutsuu juuri.
Maasto mielenkiintoisine aarteineen
odottaa mahdollisuuksineen.
Nappaa yksinäinen ystävä mukaan,
silloin ei yksin jäisi kukaan.
Käsikkäin olisi kulku helpompaa
ja elämä iloa tulvillaan.
Timantit yhteen kun kerääntyy,
silloin hohto lisääntyy.*

SISÄLLYS

1 Johdanto	4
2 Etsivän vanhustyön toiminta-ajatus ja toteuttaminen	6
3 Etsivän vanhustyön menetelmiä	7
3.1 Yhteydenottokortti	7
3.2 Puhelimen käyttö etsivässä vanhustyössä	10
3.2.1 Soittorinkitoiminta tietyille ikäryhmälle	10
3.2.2 Puhelinpäivystys	12
3.3 Sähköiset palvelut	14
4 Osallistavan vanhustyön toiminta-ajatus ja toteuttaminen	15
5 Osallistavan vanhustyön menetelmiä	16
5.1 Korttelikerhot	16
5.2 Tuettu lomaviikko	19
5.3 Palvelupäivä	21
Lähteet	23
Liitteet	24

Kuva: Anna-Katri Hänninen
Eila ja Eino -valokuvanäyttely.

1 Johdanto

Hoksauta minut -raportti esittelee etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintamalleja.

Etsivää ja osallistavaa vanhustyötä on Suomessa tehty jo pitkään, mutta järjestelmällisiä toimintakäytäntöjä ei vielä ole olemassa.

Etsivän työn edelläkävijöitä Suomessa ovat olleet mm. Pelastusarmeija, Kaupunkilähetys ja kirkon etsivä nuorisotyö. Sittemmin mukaan ovat tulleet kunnat, kaupungit ja järjestöt. Seurakuntien diakoniatyöntekijät ja kuntien sosiaalityöntekijät ovat toteuttaneet etsivää vanhustyötä kartoittavien ja ennaltaehkäisevien kotikäyntien muodossa.

Osallistavaa vanhustyötä on myös tehty jo pitkään, mutta sillekin tarvitaan selkeät käytännöt.

Suomalaisessa yhteiskunnassa syrjäseudut autioituvat, ikäihmiset muuttavat kaupunkiin, jossa elämä voi tuntua erilliseltä ja yksinäiseltä arjen sisältöjen muuttuessa.

Etsivälle ja osallistavalle vanhustyölle haluttiin siis luoda nykyisessä tilanteessa ajankohtaan hyvin sopivat mallit.

Tässä raportissa esiteltävät ikäihmisten etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintamallit kehitettiin Kirkkopalvelut ry:n toteuttaman **IkäArvokas**-hankkeen (2014 - 2016) aikana. Hankkeen rahoitus tuli vuoden 2013 Yhteisvastuu-

keräyksen tuotoista. Hankkeessa oli mukana kolme pilotti-seurakuntaan Savosta ja kolme Varsinais-Suomesta.

Etsivää ja osallistavaa vanhustyötä sekä käytettyjä työmenetelmiä kehitettiin yhteistyössä pilottiseurakuntien diakoniatyön, ikäihmisten ja eri toimijoiden kesken. Kehittämistyön tavoitteena oli juurruttaa toimintamalli diakoniatyössä oleviin rakenteisiin.

Toimintamallien arvioinnissa hyödynnettiin kehittämistyössä mukana olleiden diakoniatyöntekijöiden sekä yhteistyökumppanien haastatteluja sekä hankkeen ulkoisen arvioinnin raporttia.

Raportti on yhteenveto projektityöntekijöiden, **Anu Silvennoisen**, **Mervi Kannaisen** ja **Eija Myllymäen** projektin aikana tuottamista raporteista, kuvauksista ja muista teksteistä. Piirroskuvat on tehnyt **Henri Kähkönen** IkäArvokas-hankkeen käyttöön.

Seurakunnat, kunnat ja järjestöt voivat halutessaan ottaa vihkosessa esitellyistä menetelmistä käyttöönsä yhden tai useamman ja muokata ja soveltaa niitä paikkakunnan ja toimijan omien tarpeiden mukaan.

Mallin perustana ovat diakonisen vanhustyön periaatteet. Toimintaa ohjaavat:

1. Kirkon vanhustyön strategia

Strategiassa todetaan mm., että vertaistuen toimintamuodot vanhustyössä avaavat uusia mahdollisuuksia, joiden kehittämisessä kirkon vanhustyö on avainasemassa. Kirkon tulee osallistua arvokeskusteluun ja nostaa esiin ne asenteet, jotka yhteiskunnassa ohjaavat suhtautumistamme vanhenemista ja vanhuksia kohtaan ja toimia vanhusten arvostuksen nostamiseksi. Tähän tavoitteeseen pohjautuu käsitys etsivästä vanhustyöstä.

2. Vanhuspalvelulaki

Vanhuspalvelulain tavoitteena on mm. tukea ikääntyneiden ihmisten itsenäistä suoriutumista ja lisätä osallisuutta. Tavoitteena on myös parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja yksilöllisten tarpeittensa mukaisesti ja riittävän ajoissa.

3. Laatusuositus

Laatusuosituksen kokonaistavoitteena on turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen koko ikääntyneelle väestölle. Uudistetussa laatusuosituksessa on painotettu juuri ikääntyneiden osallisuuden vahvistamista hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi.

Etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintaa ohjaavat arvot perustuvat kirkon vanhustyön arvoihin:

- Ihmisarvo
- Välittäminen
- Luottamus
- Yhteisöllisyys
- Sosiaalinen oikeudenmukaisuus

Kristillisen käsityksen mukaan ihmisarvo on ehdoton, jakamaton ja kaikille yhtäläinen. Välittäminen merkitsee välitöntä ja suoraa toisista huolehtimista, lähimmäisenrakautta.

Luottamus on tärkeä sidos ihmisten välisessä toiminnassa. Se syntyy välittämisestä ja luo ihmiselle turvallisuutta.

Yhteisöllisyydessä on kyse avoimuudesta hyväksyä kaikki ihmiset mukaan yhteiseen toimintaan ja toimia yhteisen päämäärän hyväksi.

Oikeudenmukaisuus ja suvaitsevaisuus liittyvät yhteen ja ovat keskeisiä kristinuskon pohjalta nousevia yhteiskunnallisesti merkittäviä arvoja.

(Kirkon vanhustyön strategia, 2015).

2 Etsivän vanhustyön toiminta-ajatus ja toteuttaminen

Etsivän vanhustyön tarkoituksena on terveys- ja sosiaalipalveluiden vieminen vaikeasti tavoitettavan kohderyhmän omaan ympäristöön ja ikäihmisten saattaminen tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin.

Etsivässä työssä ihminen kohdataan omilla ehdoilla ja toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Etsivä vanhustyö pyrkii varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisevään työotteeseen, jolloin kohderyhmän keskuudessa ilmaantuvien sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien tunnistaminen on mahdollista varhaisessa vaiheessa. Työ kohdistuu ihmisiin, joita on yleensä vaikea tavoittaa muilla keinoilla.

Etsivän työn merkitys tulee esille erityisesti tilanteissa, jossa olemassa olevat palvelut eivät ole tarkoituksenmukaisesti kohderyhmän saatavilla tai kun ne eivät kohtaa kohderyhmän tarpeita. Etsivä vanhustyö on siis ennaltaehkäisevää toimintaa, mutta se voi olla myös korjaavaa työtä. Periaatteena on toteuttaa jatkuva palveluketju syrjäytymisvaarassa oleville tai jo syrjäytyneille vanhuksille. (Mikkonen, 2007.)

Etsivässä vanhustyössä tarkoituksena on etsiä ja löytää yksinäisiä, syrjäytymisvaarassa olevia tai jo syrjäytyneitä ikäihmisiä, joita palvelut eivät tavoita. Heidän kohtaamisessa tullaan jatkuvasti uusien ja yllättävienkin tilanteiden äärelle, jotka vaativat työntekijöiltä usein luovuutta ja koh-

deryhmän elämän haasteiden tuntemusta. Diakoniatyö tuo lisäarvoa vastaamalla ihmisten hengelliseen ja henkiseen hätään.

Etsivä vanhustyö edellyttää verkostoyhteistyötä sekä jalkautumista asiakkaan arkisiin ympäristöihin. Lähtökohtana on asiakas ja se perustuu vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen, eikä se voi olla lakisääteistä valvontaa tai viranomaiskontrollia.

Kuntien tehtävänä on järjestää asukkaidensa lakisääteiset hyvinvointi- ja terveyspalvelut. Vanhuspalvelulaki linjaa vanhuspalveluiden sisällön ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemiseen sekä hyvinvointi- ja terveyspalveluiden turvaamiseen.

Hyvin organisoitu etsivä vanhustyö edellyttää kunnan hyvinvointi- ja terveyspalvelujen, kirkon diakoniatyöntekijöiden sekä kolmannen sektorin toimijoiden laajaa yhteistyötä ja suunnittelua. Verkostoon voivat kuulua myös arkiset toimintaympäristöt, joita ovat esimerkiksi taksiautoilijat, lähikaupat, apteekit, terveyskeskus, kyläyhdistykset ja kotihoito sekä mahdolliset muut paikalliset toimijat.

3 Etsivän vanhustyön menetelmiä

3.1 Yhteydenottokortti

Sinä yli 65-vuotias

Koetko olosi yksinäiseksi tai turvattomaksi?

Jos haluat jutella luottamuksellisesti, lähetä tämä kortti seurakuntasi diakoniatyöntekijöille!

MALLI

Kuva: Aina Kari Mäkelä

 Pieksämäen seurakunta

Esimerkki hankkeen aikana yhdellä paikkakunnalla käytetystä yhteydenottokortista.

Vastaanottaja maksaa postimaksun

Kirjoita yhteystietosi tähän ja postita kortti, niin otamme sinuun yhteyttä!

Nimi _____

Katuosoite _____

Paikkakunta _____

Puhelinnumero _____

Diakoniatyöntekijä: _____ tai ota suoraan yhteyttä diakoniatyöntekijöihini: _____

puh. _____ e-posti _____

Kortin minulle antoi _____ (esim. naapuri, omainen, kirkko tai jokin muu tahosi)

**Pieksämäen seurakunta
Diakoniatoimisto
Tunnus 5020554
00003 VASTAUSLÄHETYS**

Kortti laimennettu EAAruko-hankkeessa 2014-2016

IkäArvokas-hankkeen aikana pilotoitiin yhteydenottokortti etsivän vanhustyön menetelmänä. Sen tarkoituksena oli tavoittaa yksinäisiä, syrjäytyneitä ja palvelujen ulkopuolella olevia ikäihmisiä sekä saattaa heidät tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin.

Yhteydenottokortin ajatuksena oli, että ikäihmisten arkisissa ympäristöissä olevat henkilöt (esim. apteekki, taksi, kotihoito, lähikauppa työntekijät) voivat antaa kohtaamilleen ikäihmisille yhteydenottokortin, jolla ikäihminen ilmoittaa halustaan yhteydenottoon.

Menetelmä soveltuu julkisen sektorin, kolmannen sektorin sekä seurakunnan etsivää vanhustyötä tekeville tahoille ja käytännön toteutus vaatii paikkakunnan toimijoiden yhteistyötä. Menetelmä on kuvattu myös Innokylään (<https://www.innokyla.fi/web/malli4013063>).

IkäArvokas-hankkeen aikana yhteydenottokortteja palautui pilottiseurakuntiin yli 200, lisäksi korttien kautta tulleita soittoja oli kymmeniä.

Suurin osa kortin lähettäneistä oli yksin taajama-alueella asuvia naisia, ja yhteydenottaja oli yleisimmin ikäihminen itse. Yhteydenotto oli luonteeltaan keskustelutarve tai huoli jostain asiasta. Hengelliset asiat kuuluivat keskusteluun luonnollisesti, kun oli kyse diakoniatyöstä. Kolmasosa kokeilussa kortin lähettäneistä ei ollut minkään palvelun piirissä ja noin puolella ei ollut aiempaa asiakkuutta seurakuntaan. 2/3 kortin lähettäneistä ohjattiin kotikäynnin yhteydessä tarpeenmukaisten palvelujen piiriin.

Diakoniatyöntekijöiden mukaan kohderyhmän ikäihmiset olivat ikäluokkaa, jotka eivät käytä vielä sujuvasti internetiä ja heidän toimintakykynsä oli rajoittunutta, joten kortin lähettäminen oli luonnollinen ja helppo tapa pyytää apua.

Hankkeen aikana toteutetun korttikampanjan avulla kohdattiin todella yksinäisiä ja eristäytyneitä ikäihmisiä, jotka eivät olleet aktiivisia seurakuntalaisia. Lyhytkestoisetkin kontaktit (esim. kolme kotikäyntiä) johtivat hyviin tuloksiin.

Kortin lähettäneet ikäihmiset kokivat, että seurakunta tuli ja välitti ja tämä kannatteli myös omaisia. Parhaimmillaan kotikäyntien seurauksena ikäihmiselle saatiin vapaaehtoinen tai hänen osallisuuttaan pystyttiin lisäämään olemassa oleviin palveluihin, esimerkiksi hankkeessa kehitettyihin korttelikerhoihin.

IkäArvokas-hankkeen työntekijöiden kokemuksen mukaan kortti toimi parhaiten pienissä kaupungeissa, joissa seurakunnan toiminta oli tiivistä ja maantieteellisesti lähellä ihmisiä. Kortti aktivoi myös esim. läheisiä ja kotihoitoa olemaan yhteydessä seurakuntaan.

Eräs vanhus pillahti puhelimesta itkuun, kun hänen laittamaansa yhteydenottokorttiin tuli vaste eli diakoniatyöntekijän puhelinsitto.

”Onko tämä totta, että se toimii ja joku ottaa yhteyttä!”

Tilannekartoitus

Kartoitetaan etsivää vanhustyötä toteuttavat tahot ja käytössä olevat etsivän vanhustyön menetelmät. Arvioidaan, tavoitetaanko paikkakunnan yksinäiset ja syrjäytymisvaarassa olevat ikäihmiset. Arvioinnin perusteella päätetään yhdessä toteuttaa korttikampanja.

Yhteydenottokortin käytännön toteutus

Sovitaan yhteydenottokortin ulkonäöstä (kuvitus, koko, tekstisisältö). Pyydetään tarjoukset eri kopiointiliikkeistä, ellei kilpailutusta ole tehty aikaisemmin. Painatetaan kortteja sovittu määrä. Varmistetaan, että lähetettyjen yhteydenottokorttien vastaanottavan tahon (seurakunta) vastauslähetyssojimus <http://www.posti.fi/yritysasiakkaat/vastaanota/palautuvat-lahetykset/vastauslahetykset.html> on voimassa postin kanssa. Postin käytännöt huomioivat tietosuojaan liittyvät asiat.

Järjestetään avoin tiedotustilaisuus

Tiedotustilaisuuden kohderyhmänä ovat ikäihmisten arkisten ympäristöjen ammattilaiset (kela, apteekki, kirjasto, taksi, kauppa, kotihoito, jne. työntekijät). Huolellinen ja hyvin suunniteltu markkinointi on oleellista korttikampanjan onnistumisen kannalta. Tiedotustilaisuudessa käsitellään korttikampanjan idea, mitä tavoitellaan ja miten kortteja levitetään. Tilaisuuteen kutsutut tahot voivat antaa kortin ikäihmisille silloin, kun he kokevat jostain syystä huolta ikäihmisen hyvinvoinnista. Tilaisuudessa on saatavilla yhteydenottokortteja ikäihmisille annettavaksi ja niiden saatekirjeitä (liite) tilaisuuden kohderyhmälle muistutukseksi ja tiedoksi. Mukaan on hyvä kutsua myös paikallislehti, jotta paikkakuntalaiset saavat tiedon kampanjasta.

Yhteys kortin palauttaneeseen ikäihmiseen

Kahden viikon kuluessa kortin palautumisesta otetaan yhteyttä ikäihmiseen. Ensimmäinen yhteydenotto tehdään puhelimitse, jolloin kartoitetaan huolenaihe ja toimitaan tarpeen mukaisesti: tehdään kotikäynti, ohjataan tarkoituksenmukaiseen palveluun, osallistavaan toimintaan tai etsitään sopiva vapaaehtoinen vanhukselle.

Tilastointi

Tilastointikaavakkeelle (liite) kerätään palautuneiden korttien määrä sekä perustiedot palauttaneista (ikä, sukupuoli, asumismuoto, yhteydenoton aihe, sosiaalinen tilanne, aiempi asiakkuus palveluissa). Tilastotietojen yhteenveto tehdään puolivuositain ja tietoa voi hyödyntää paikkakunnan vanhuspalvelujen kehittämisessä.

3.2 Puhelimen käyttö etsivässä vanhustyössä

IkäArvokas-hankkeessa kokeiltiin erilaisia puhelimen välityksellä toteutettavia etsivän työn menetelmiä. Kokeilumalleina oli toiminto, jossa ikäihminen voi soittaa itse seurakuntaan tai seurakunnasta soitettiin tiettyyn ikäryhmään kuuluville vanhuksille.

3.2.1 Soittorinkitoiminta tietylle ikäryhmälle

Soittorinkitoiminta on etsivän vanhustyön malli, jolla pyritään ennaltaehkäisemään ikäihmisten väliinputoamista ja syrjäytymistä.

Kohderyhmä valittiin yhteistyössä kunnan sosiaalitoimen ja terveyskeskuksen henkilöstön kanssa vuorotellen niin, ettei pitkiä välejä interventioille pääse syntymään. Hankkeen aikana toteutetussa toiminnassa kohderyhmäksi valikoituivat 83-vuotiaat, koska ikäryhmät 68, 75, 80 ja 85 kohtasi terveyskeskus, kunta tai/ja seurakunta.

Soitto tehtiin syntymäpäivän läheisyydessä samalla onnitellen merkkipäivän johdosta. Tarkoituksena oli kartoittaa ikäihmisen elämäntilanne ja samalla ohjata tarvittavien palveluiden ja tuen piiriin.

Soittokampanjaan voidaan perehdyttää myös vapaaehtoisia. Vapaaehtoisten kanssa solmitaan kirjallinen sopimus, jolloin vapaaehtoiselle kuuluu vakuutukset, taustaorganisaation järjestämä työnohjauksellinen tuki ja mahdollisuus vapaaehtoistoimintaan liittyvään koulutukseen.

Soittorinkitoimintakokeilussa soittot johtivat johonkin jatko-toimenpiteeseen 99 ikäihmisen kohdalla hankkeen aikana.

Puhelut olivat hyvin erimittaisia, kestoltaan 2 – 45 minuuttia. Ne olivat sisällöltään pääasiassa tiedustelu- ja rupertelupuheluja. Palveluohjauksiin johtaneita puheluita oli suhteellisen vähän.

Kuva: Anu Silvennoinen,
Senioritreffit, Mikkeli.

Soittorinki	Paikka, aika ja osallistujamäärä	Tarkoitus / toiminta-ajatus	Taustaorganisaatio ja muut vastuutahot
<p>Työntekijöiden tekemät soitot</p>	<ul style="list-style-type: none"> • diakoniatyöntekijän työhuone tai muu sopiva tila • riittävästi aikaa kiireettömään keskusteluun 	<p>Tavoite: 83-vuotiaiden tai muun valitun ikäryhmän tavoittaminen</p> <p>Toiminta-ajatus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yksinäisyyden torjuntaa • väliinputoamisen ehkäisy • diakoniatyöntekijän kotikäynnin mahdollistaminen • elämäntilanteen kartoittaminen • mahdollisuus palveluohjaukseen • mahdollisuus osallisuuteen 	<p>Taustaorganisaatio; seurakunnan diakoniatyö, kaupungin tai kunnan vanhustyö tai muu toimintaan sopiva taho</p> <p>Työntekijän ja tiimin vastuu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tilastointikaavake, jota kukin työntekijä täyttää • viikkosuunnitelmaan varataan soittoihin työaika • vastuuhenkilö kokoaa tilastointitiedon • tarvittaessa kotikäynti tehdään kahden viikon sisällä soitosta
<p>Vapaaehtoisten tekemät soitot</p>	<ul style="list-style-type: none"> • luokkahuone tai seurakuntatalo tai muu rauhallinen tila • toteuttavan organisaation puhelinliittymä • soittolista • keskustelurunko • 1,5 - 2 tuntia kerrallaan • osallistujamäärä niin, että jokaisella on rauhallinen tila 	<p>Tavoite: 83-vuotiaiden tai muun valitun ikäryhmän tavoittaminen</p> <p>Toiminta-ajatus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yksinäisyyden torjuntaa • väliinputoamisen ehkäisy • diakoniatyöntekijän kotikäynnin mahdollistaminen • elämäntilanteen kartoittaminen • mahdollisuus palveluohjaukseen • mahdollisuus osallisuuteen 	<p>Taustaorganisaatio; seurakunnan diakoniatyö, kaupungin tai kunnan vanhustyö tai muu toimintaan sopiva taho</p> <p>Taustaorganisaation vastuu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vapaaehtoiskoulutus • perehdytys tehtävään • työnohjaukselliset tapaamiset ryhmässä puolivuositain • kiitoksen /positiivisen ja kannustavan palautteen antaminen

3.2.2 Puhelinpäivystys

Puhelinpäivystysaikaa kokeiltiin kolmella paikkakunnalla hankkeen aikana.

Paikallisseurakunnan tiedotteissa ja sosiaalisessa mediassa kerrottiin ikäihmisille ja heidän omaisilleen erillinen soittoaika ja puhelinnumero, jossa diakoniatyöntekijät päivystävät annettuna aikana. Tiedotetta jaettiin myös terveys- ja sosiaalitoimelle sekä muille yhteistyökumppaneille. Soittoaika vaihteli kerran viikossa olevasta kahdesta tunnista joka arkipäivä olevaan aamuaikaan. Malli on kuvattu Helsinki-Mission Aamukorvatoimintaa mukaillen.

Ulkoisen arvioinnin mukaan puhelimen kautta tapahtuva yhteydenotto ikäihmiseen tai mahdollisuus soittaa työntekijälle koettiin pääosin hyvin tavoittavana etsivän työn välineenä.

Puhelinpalvelut koettiin kuitenkin paljon resursseja vaativana menetelmä, mikäli niitä olisi jatkuvammin tarjolla. Toisaalta yhteyden ottaminen puhelimitse saattoi toimia paremmin sellaisilla paikkakunnilla, joissa yhteydenotokortit eivät välttämättä olleet toimineet niin hyvin. (Thitz, 2016).

Puhelinpäivystyksen haasteena on, miten mahdollistetaan varattomien ihmisten soittaminen työntekijöille? Takaisinsoittomahdollisuus voisi olla yksi vaihtoehto, koska maksuton puhelinliittymä todettiin liian kalliiksi.

	Paikka, aika ja osallistujat	Tarkoitus / toiminta-ajatus	Taustaorganisaatio/muut vastuutahot
<p>1 Puhelinpäivystys jokaisena arki-aamuna, diakoniatyön omana toimintana</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Diakoniatyöntekijät vuoroviikoittain arki-aamuisin (voi toteuttaa myös yhteistyössä muiden vanhustyötä tekevien tahojen kanssa esim. vuoroviikoin) • Kukin päivystäjä toteuttaa päivystysvuoronsa itselleen sopivaksi katsomassaan tilassa, kotona tai työpisteessä. • Puhelin siirtyy työntekijältä toiselle diakoniatyön kautta. Päivystäjä tuo puhelimen päivystysviikkonsa päättyessä aamupäivällä ja seuraavana päivystysvuorossa oleva voi sen sieltä hakea iltapäivällä. • Työntekijä vastaa puhelimeen omalla nimellään, soittaja voi pysyä halutessaan anonyyminä. 	<p>Tavoite:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yksinäisten, eristäytyneiden ja heikommassa asemassa olevien vanhusten löytyminen • Yksinäisyyden tai muun ajan-kohtaisen hädän helpottuminen <p>Toiminta-ajatus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikäihmisten ohjaaminen palvelujen / toimintojen piiriin, tarvittaessa yhteys yhteistyökumppaneihin • Asiakaskontaktin luominen diakoniatyöhön, tehdään kotikäynti diakoniatyön toimesta • Yhteydenotto voi rajoittua myös pelkästään yhteen soittoon (kaipaa kuuntelijaa) • Keskustelujen luottamuksellisuus • Osallisuuden lisääntyminen 	<p>Taustaorganisaatio:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seurakunnan diakoniatyö, yhteistyössä mukana esim. kaupungin edustus, SPR <p>Työntekijän ja tiimin vastuu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tilastointikaavake (llite), jota kukin päivystäjä täyttää • vastuuhenkilö kokoaa tilastointitiedon • vanhustyön tiimi päättää toteutuksesta ja organisoinnista • kulut: työaika päivystykseen 2h joka arkipäivä, puhelinliittymän kulut sekä monistus ja tiedotuskustannukset
<p>2 Puhelin-aika kerran viikossa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Puhelimeen vastaa diakoniatyöntekijä sovittuna aikana esim. tiistaisin klo 13-15, puhelimella oma puhelinnumero 		
<p>3 Puhelinpäivystys vapaaehtoisvoimin</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutus vapaaehtoisille 	<ul style="list-style-type: none"> • Sisältönä vapaaehtoistyön periaatteet ja puhelinpalvelun toiminta-ajatus 	<ul style="list-style-type: none"> • Kouluttajina vapaaehtoistyöstä vastaava diakoniatyöntekijä ja jonkun yhteistyötahon työntekijä (esim. kaupunki, SPR)

3.3 Sähköiset palvelut

Hankkeen aikana kokeiltiin sähköistä palvelua etsivän vanhustyön menetelmänä yhdessä seurakunnassa. Toiminnasta ehdittiin saamaan hyvin vähän kokemusta, mutta kokeilua jatketaan edelleen. ”Ilmoita huoli vanhuksesta” sähköinen palvelu on osa valtakunnallista **vapaaehtoistyo.fi**-sivustoa. Mikäli paikkakunnalla on kyseinen sivusto jo

valmiiksi käytössä, ilmoita huoli vanhuksesta -palvelu on helppo liittää siihen.

Sähköisen palvelun markkinointia ei voi liikaa korostaa! Jotta palvelu löytää käyttäjänsä, sitä täytyy markkinoida aktiivisesti useiden eri kanavien kautta. Ilman hyvin suunniteltua ja vahvaa markkinointia palvelusta mahdollisesti hyötyvät eivät sitä löydä.

Tarve

- Paikkakunnan toimijoiden kanssa arvioidaan, sähköisen palvelun tarvetta ja yhteistyömahdollisuuksia sen varmistamiseksi, että palvelu löytää käyttäjänsä.
- Palvelun ylläpitämiseen, markkinointiin ja ilmoitusten vastaanottamiseen on olemassa vastuuhenkilöt (väh. 2). Taho voi olla seurakunta, kaupungin sosiaalitoimi tai jokin järjestö. Oleellista on, että huolen vastaanottaja pystyy arvioimaan ilmoituksen ja yhteydenoton perusteella huolen vakavuutta.
- Palvelu saadaan käyttöön **vapaaehtoistyo.fi**-sivujen kautta lähettämällä sähköpostilla tilaus palvelun käyttöönottoon: info@vapaaehtoistyo.fi

Tiedottaminen ja markkinointi

- ”Ilmoita huoli vanhuksesta” -palvelusta tiedottaminen ja sen markkinointi mahdollisimman monen median välityksellä hyödyntäen paikkakunnan verkkosivuja (suora linkki ilmoituksen tekemiseen seurakunnan ja kaupungin www-sivuilta), lehtijuttuja palvelun käyttöönotosta ja ilmoituksia paikallislehtiin sekä mukana oloa eri ikäryhmille suunnatuissa tilaisuuksissa kertomassa uudesta palvelusta.
- Ilmoituksen tekijöinä toimivat vanhusten läheiset, naapurit, ystävät.

Asiakastyö

- Otetaan yhteyttä huolen ilmoittajaan ja kartoitetaan hänen huolensa syy ja selvitetään tarkemmat tarvittavat tiedot. Tämän jälkeen otetaan yhteyttä vanhukseen, josta on tehty ilmoitus ja hänen niin toivoessa sovietaan kotikäynti hänen luokseen.
- Aloitetaan tarkoituksenmukainen asiakaslähtöinen kartoitustyö kotikäyntinä.

4 Osallistavan vanhustyön toiminta-ajatus ja toteuttaminen

Ikäihmisten osallisuutta lisäävän toiminnan tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä ja yksinäisyyden tunnetta. Toiminta voi olla myös monin tavoin korjaavaa, sillä yhteys toisiin vanhuksiin on usein vertaistuellista, sosiaalista pääomaa lisäävää toimintaa.

Sosiaalista osallisuutta yhteiskunnassa voidaan lisätä erityisesti matalan kynnyksen palveluilla, joihin on vaivatonta kenen tahansa tulla (Kesänen H. 2016, Leemann ym. 26.6.2015). Osallisuus on tunne, joka syntyy yhteisössä jäsenenä olemisesta, se on fyysistä pääsemistä ja esteettöntä liikkumista. Tarvitaan eri-ikäisten yhteisiä kokoontumistiloja, joissa voisi harrastaa, osallistua ja olla osa jotakin ryhmää tai yhteisöä. (Kanniainen ym. 2015, Vaarama 2013).

Yhteisön sisällä osallisuuden tunnistaa jäsenten välisestä arvostuksesta, tasavertaisuudesta ja luottamuksesta sekä vaikuttamisen mahdollisuudesta (Kesänen H. 2016, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2013).

Ammattilaisten asiantuntijuutta tarvitaan erityisesti osallisuuden mahdollistamisessa ja sen edistämisessä. Iäkkäiden osallisuutta on tuettava erityisesti silloin, kun hänen toimintakykynsä on erilaisten syiden vuoksi heikentynyt. (Kanniainen ym. 2015, STM 2013.)

IkäArvokas-hankkeessa osallistavaa vanhustyötä toteutettiin järjestämällä matalan kynnyksen toimintaa yhdessä ammattilaisten ja vapaaehtoisten vertaisten kanssa. Tässä vertaistuellalla tarkoitetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa tukea ja ohjausta samankaltaisessa tilanteessa olevien kanssa.

Kerhotoimintaan osallistujilla oli yhteinen kokemus ikääntymisestä, erilaisista yksinäisyyden kokemuksista ja tarpeesta päästä muiden samankaltaisessa tilanteessa olevien pariin. Huomioitavaa kuitenkin on, että osa syrjäytymisvaarassa olevista ikäihmistä ei pysty tai halua tulla ryhmiin. Heille on mahdollista etsiä vapaaehtoista vertaistukihenkilöä osallisuuden lisäämiseksi tai kokeilla muita keinoja kohdata ja saattaa heidät muiden seuraan. Hankkeessa tällaisia kokeiluja olivat palvelupäivät opiskelijayhteistyönä ja tuettu lomaviikko.

5 Osallistavan vanhustyön menetelmiä

5.1. Korttelikerhotoiminta

IkäArvokas-hankkeen aikana perustettiin useita erilaisia kortteli- ja kylätalokerhoja. Kerhot toimivat suurelta osin seurakunnan vapaaehtoisten voimin. Käytännön toiminta perustui vertaistukeen, vapaaehtoisuuteen ja voimaantumiseen.

Vertaistoiminta ei painottunut perinteiseen hengelliseen kerhomalliin, vaan oli ikäihmisten osallisuutta lisäävää ja tasa-arvoisuuteen perustuvaa toimintaa. Tavoitteena oli saada kerhoista ”osallistujien näköisiä”, hengellisyyttä unohtamatta. Vertaistuellinen kerho saattoi olla osalle vanhuksista jopa ainut yhteys seurakuntaan ja sen työntekijään. Tällöin kerho voi olla tarjoamassa ja hoitamassa myös seurakuntayhteyttä (diakoniatyöntekijän haastattelu 2016). Kerhojen osallistujissa oli yleensä paljon lähiympäristön asukkaita, joiden elämäntilanteeseen vertaiskerho saattoi tuoda uuden sosiaalisen verkoston, kuten maaseudulta kaupunkiin muuttaneille.

Kerhotoiminnan **suunnitteluvaiheessa** on pohdittava kustannuksia ja vastuunjakamista toteutuksesta. Kustannuksia aiheuttavat yleensä kyyditys, kahvit, askartelutarvikkeet, mahdollinen tilavuokra jne. Haja-asutusalueella matkat kerhoon voivat olla pitkiä ja julkinen liikenne ei kulje. Kunnan tai kaupungin kanssa voi neuvotella ns. asioimisliikenteen reittien järjestämisestä kerhopäiviin tai koululaiskyytien

hyödyntämisestä. Kustannuksiin voi löytyä varoja myös eri rahastoista tai järjestöjen myöntämistä avustuksista. Kerhossa voi olla vapaaehtoinen kahvimaksu, jolla saadaan hankittua seuraavan kerhokerran kahvitarjoilu.

Käynnistämävaiheessa olisi hyvä olla asukaskuulemistilaisuus, jonka perusteella arvioidaan osallistumishalukkuus ja saadaan mahdolliset vapaaehtoiset kerho-ohjaajat toimintaan mukaan. Kerhojen vertaisohjaajilla on vertaisuus yleensä iän kautta, mutta ei välttämättä. Vertaisohjaajalla tulee olla riittävä toimintakyvyn taso, jotta hän ei väsy ohjauksivastuun myötä. Taustaorganisaation on tärkeää pitää huolta vapaaehtoisten jaksamisesta. Asioista on hyvä tehdä kirjallinen sopimus, jossa huomioidaan vakuutukset, taustaorganisaation järjestämä työnohjauksellinen tuki ryhmässä tai yksilöllisesti ja mahdollisuus vapaaehtoistoimintaan liittyvään koulutukseen.

IkäArvokas-hankkeessa kehitettiin myös vertaistoiminnan koulutus, jota on mahdollista hyödyntää (kirkkopalvelut.fi), mutta ryhmänohjaajakoulutusta järjestävät myös esimerkiksi Eläkeliitto ja SPR.

Toteutusvaiheessa kerhotoiminnan alkamisesta on hyvä markkinoida mahdollisimman montaa kanavaa käyttäen. Ilmoitukset ja juttu paikallislehdessä tuo kerhon paikallisten tietoisuuteen. Kerhopaikan läheisyydessä asuville voi myös jakaa ilmoituksia (liite) postilaatikkoon. Sosiaalista mediaa voi myös hyödyntää, jolloin vanhusten läheiset voivat kannustaa ikäihmistä osallistumaan ja mahdollisesti myös avustaa kerhoon tulemisessa.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla on hyvä esitellä kerho-ohjaajat ja keskustella kahvin lomassa tulevien kerhotapaamisten sisältötoiveista. Kerhotapaamisten sisältöinä voi olla vierailija kertomassa osallistujia kiinnostavasta aiheesta, yhteislaulua, käsitöitä/askartelua, tuolijumppa, jne. Kerhoon osallistujilta kerätään puolivuositain palaute ja toiveet toiminnasta. Suunnittelupalaveriin pyritään saamaan mukaan vastuutahot, vapaaehtoiset, vertaisohjaajat ja mahdolliset kerhosta valitut ikäihmisten edustajat. Puolivuotissuunnitelma on hyvä tehdä yhdessä sopien kerhotapaamisten sisällöistä ja kuka ottaa vastuuta kustakin kerhokerrasta.

Kerhojen koettiin olleen toimivin tapa ikäihmisten osallisuuden lisäämisessä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Erilaisia korttelikerhoja aloitettiin yhteensä 30 pilottiseurakunnassa hankkeen aikana ja lähes kaikki jatkavat toimintaansa edelleen. Kerhot olivat paikkoja, joihin etsivän työn kautta löydettyjä ikäihmisiä oli mahdollisuus ohjata.

Kerhojen toiminnan kannalta merkittäväksi asiaksi nousivat vapaaehtoiset ohjaajat ja heidän kouluttamisensa ohjaustehtävään. Myös sopivien tilojen löytyminen ja tarvittaessa kuljetusjärjestelyistä huolehtiminen vaikutti toiminnan onnistumiseen. (Thitz, 2016).

Osallistujille merkityksellisiksi nousi yhteisöllisyys, yhteen tuleminen tarve, kohtaaminen toisten vertaisten kanssa sekä erilaisten virikkeiden saaminen rikastuttamaan arkea.

”

Kerhotoiminta oli hankkeen tavoitteiden näkökulmasta toimivin työtapo. Kerhojen koettiin toimivan erityisen hyvin vanhusten osallisuuden lisäämisessä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Kerhot olivat paikkoja, joihin etsivän työn kautta löydettyä ikäihmisiä on ollut mahdollisuus ohjata. Vastaajat kuvaavat kerhojen toiminnan kannalta merkittäviksi asioiksi vapaaehtoiset ohjaajat ja heidän kouluttamisensa ohjaustehtävään. Myös sopivien tilojen löytyminen ja tarvittaessa kuljetusjärjestelyistä huolehtiminen ovat vaikuttaneet toiminnan onnistumiseen.

Avointen vastausten perusteella tulee käsitys, että kerhotoiminnassa on yhdistynyt monia hankkeen keskeisiä elementtejä; vanhusten tarpeisiin vastaaminen, osallisuuden kokemukset ja vertaisuuden toteutuminen. Kerhoissa on ollut runsaasti sitoutuneita osallistujia, ja sekä kerholaiset että ohjaajat ovat kokeneet toiminnan mielekkäänä. (Thitz 2016)

Paikka, aika, kokoontumistiheys ja osallistujamäärä

- Kokoontumispaikka taajamassa: rivi-/kerrostalon kerhohuone, seurakuntatalo, kirjasto/kahvila tmv. julkinen tila tai jonkun vanhuksen koti. Haja-asutusalueella: kylätalo, seuratalo, koulu tms.
- Kokoontumistiheys ikäihmisten tarpeen / mahdollisuuksien mukaisesti viikoittain, joka toinen viikko tai kerran kuukaudessa.
- 1- 2 tuntia kerrallaan, kahvit tai hedelmiä tms. pientä, suunniteltua ohjelmaa/toimintaa (taajama-alueella, matkat lyhyet)
- 2-4 tuntia, kahvit tai lounas ja kahvit, suunniteltua ohjelmaa/toimintaa (haja-asutusalueella, pitkät välimatkat)
- Osallistujamäärä kerhotilan mukaan (5-30). Kerho voi olla kaikille avoin tai jonkin tietyn alueen tai vanhustentalon asukkaille suunnattu kerho.
- Huomioitava osallistujien avuntarve kerhoon pääsemisessä, erityisesti haja-asutusalueella järjestettävään kerhoon otettava erityisen tarkasti huomioon
- Kerho-ohjaaja x 2 (kerhotapaamisten suunnittelu ja toteutus, kahvit)

Tavoite ja toiminta-ajatus

Tavoite:

- Vanhuksille mielekästä tekemistä, osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, sosiaalisia suhteita muiden iäkkäiden kanssa.

Toiminta-ajatus:

- Yhteisöllisyys
- Ikäihmisille virikkeitä ja mukavaa yhteiseloä
- Turvallisuutta, tarpeellisen tiedon jakamista
- Omista tarpeista lähtevää toimintaa (toivelista)
- Masennuksen ehkäisyä ja yksinäisyyden torjuntaa
- Arkeen vaihtelua ja virkistystä

Taustaorganisaatio, muut vastuutahot ja ohjaajat

- Taustaorganisaatio ja vastuutaho: seurakunnan diakoniatyö / järjestö / kaupunki. Taustaorganisaation nimetty työntekijä(t) vapaaehtoisten tukena huolehtii kerho-ohjaajien hyvinvoinnista ja jaksamisesta.
- Ohjaajat: seurakunnan tai järjestön vapaaehtoiset / vertaisohjaajapari tai työntekijät. Puolivuotissuunnitelmat kerhotapaamisille, huomioidaan ikäihmisten toiveet sisällössä.
- Vastuutaho myös ohjausvastuussa sovitulla tavalla (esim. vierailijoiden sopiminen).
- Toteutuksessa on mahdollista tehdä yhteistyötä eri järjestöjen, projektien, oppilaitosten ja yritysten kanssa.

5.2 Tuettu lomaviikko

Tuetun lomaviikon toteuttamisessa voi tehdä yhteistyötä esimerkiksi Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry:n (<http://www.mtlh.fi/fi/Etusivu/>) kanssa. Maaseudun terveys ja lomahuolto ry järjestää ryhmämuotoisia lomiamyksittäisille hakijoille sekä tiettyyn ryhmään (esim. sairaus tai vamma) kuuluville henkilöille.

Lomatukea myönnetään taloudellisin, terveydellisin ja sosiaalisiin perusteisiin. Tuen myöntämiseen vaikuttavia tekijöitä ovat mm. ensikertalaisuus, tulotiedot, velat ja esim. sairauskulut, terveyteen liittyvät perusteet, hakijan elämäntilanne ja aiemmin myönnetty lomatuiki. Mikäli lomalle valinnan kriteerit täyttyvät, lomatukea voidaan myöntää samalle henkilölle useammin kuin kerran, mutta korkeintaan joka toinen vuosi. Lomatukea haetaan lomatukihakemuksella joko sähköisesti tai tulostettavalla pdf-versiolla. Lomatukihakemus tulee toimittaa 3 kuukautta ennen toivotun loman alkamispäivää.

Tuen saaja maksaa lomasta henkilökohtaisen omavastuuosuuden, josta lähetetään lasku loman kutsukirjeen yhteydessä. Omavastuuosuus on 20€/henkilö/vuorokausi. Tuettu loma sisältää täysihoidon (aamiainen, lounas ja päivällinen), majoituksen jaetuissa 2 hengen huoneissa sekä ryhmälle suunnatun lomaohjelman. Matkakustannuksista lomakohteeseen vastaa lomalainen itse. Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry:n verkkosivuilla on lista mahdollisista lomakohteista.

Tuettu lomaviikko toteutui yhdellä paikkakunnalla IkäArvo-kas-hankkeen aikana. Lomaviikko kohdennettiin kaikkein heikoimmassa asemassa oleville ikäihmisille. Diakoniatyöntekijä täytti hakulomakkeen yhdessä ikäihmisen kanssa. Lomaviikon toteuttanut seurakunta osallistui lomaviikon omavastuuosuuteen sekä järjesti kuljetuksen sitä tarvitseville.

Tuetun loman järjestämiseen liittyen pidettiin myös yhteistyöpalaveri kuntoutuslaitoksen yhteyshenkilön kanssa noin kuukausi ennen lomaa. Lisäksi hyväksi käytännöksi todettiin se, että diakoniatyöntekijät olivat aamu- ja iltavuoroissa mukana kuntoutuslaitoksen henkilökunnan rinnalla.

Lomalle osallistujat olivat suhteellisen huonokuntoisia, tarvitsivat apua liikkumiseen ja keskustelua mieltä askarruttavista asioista. Seura, tutustuminen uusiin ihmisiin ja vaihtelu yksin olemiseen koettiin tärkeäksi lomaviikon aikana.

”

Kun on yksinäinen, on tärkeää saada huolehtimista. On kiittävä mieli avustuksesta. Yksinäiselle myös hengellinen anti on tärkeää.

Tavoite

- Tarjota mahdollisuus lomaviikkoon ikäihmisille, jotka eivät pääse syystä tai toisesta lomalle / pois arkiympäristöstä
- Yhteisöllisyys
- Kuulluksi ja kohdatuksi tuleminen
- Motivoituminen itsestä huolehtimiseen

Toiminta-ajatus

- Kuntoutuslaitoksen liikunta- ja virikeohjelmaan osallistumismahdollisuus voinnin mukaan. Varalla voi olla diakoniatyöntekijän järjestämää ohjelmaa tai mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun ja ulkoiluun.
- Diakoniatyöntekijät järjestävät aamuhartauden.

Osallistujat

- 14 ikäihmistä, jotka tarvitsevat paljon apua, ovat yksinäisiä tai syrjään jääneitä.
- Heikoimmassa asemassa olevat ikäihmiset etsitään yhteistyöverkoston (kotihoito, palveluohjaaja, edunvalvoja) ja diakoniatyön asiakkuuksien kautta, kutsuperiaatteella.
- Osallistujien tilanne ja avuntarve on tärkeää kartoittaa.
- Yksi diakoniatyöntekijä päävastuussa, suunnittelussa ja mukana leirillä.
- Päävastuuhenkilön lisäksi leirillä on hyvä olla toinen diakoniatyöntekijä joka päivä.

Taustaorganisaatio ja vastuutaho

- Seurakunnan diakoniatyö, Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry, kuntoutuslaitos

5.3 Palvelupäivä

IkäArvokas-hankkeen aikana tehtiin yhteistyötä erilaisten tahojen kanssa. Palvelupäivässä yhteistyötä tehtiin suunnittelun ja toteutuksen osalta paikallisen järjestön (esim. omaishoitajat ry, muistiyhdistys) kanssa ja sisältöjen osalta toisen asteen oppilaitoksen kanssa.

Päivään osallistuvat ikäihmiset etsitään yhteistyössä vanhustyön verkoston (esim. kotihoito, palveluohjaaja, edunvalvoja) ja omaisten kanssa. Palvelupäivän on tarkoitus olla kohdennettu erityisesti kotona yksin asuville ikäihmisille, jotka harvoin pääsevät mukaan toimintaan kodin ulkopuolelle ja heidät kutsutaan erillisellä kirjallisella kutsulla (liite) mukaan. Kuljetukset järjestetään niitä tarvitseville.

Palvelupäivän sisältö on ajateltu toteutettavaksi yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten kanssa. Palvelupäivä soveltuu hyvin esimerkiksi ammattikorkeakoulun kehittämistehtäväksi tai ammattioppilaitoksen ryhmätehtäväksi. Oppilaitosta on hyvä pyytää yhteistyöhön vähintään puoli vuotta aikaisemmin, jotta sisällöt saadaan sovitettua opetussuunnitelmiin.

Mikäli yhteistyö oppilaitoksen kanssa ei ole mahdollinen, palvelupäivän sisältöjä voi toteuttaa soveltaen järjestön tai seurakunnan vapaaehtoisten avulla.

Palvelupäivien toteuttamisessa keskeistä on se, että toiminta suunnitellaan erityisesti huomioiden heikkouksien ikäihmisten tarpeet, esim. riittävän pieni ryhmä,

sopivan pituinen aika ja kohdennetut palvelut. Palvelupäivän toteutuksen suunnitteluun on tarkoitus ottaa mukaan yhteistyökumppaneiden lisäksi myös palvelupäivään osallistuvat opiskelijat yhdessä vastuuopettajansa kanssa. Opiskelijat on hyvä perehdyttää ikäihmisten kohtaamiseen ja tarpeisiin sekä tilaan, jossa palvelupäivä on tarkoitus toteuttaa.

Palvelupäivä kestää noin neljä tuntia, sisältäen aloitushartauden, lounaan ja iltapäiväkahvit. Palvelupäivään soveltuvat erilaiset **toimintapisteet**, teemoina esimerkiksi terveys, toiminta, hemmottelu ja luovuus.

Terveydenhoidollinen piste soveltuu hyvin aloitteleville terveydenhoidon opiskelijoille. Sen sisältönä voi olla esim. verenpaineen mittaus, verensokerin mittaus, tasapainon testaus tms.

Toiminnallinen piste soveltuu hyvin aikuisopiskelijoille tai jo pidemmälle ehtineille nuorisosteen opiskelijoille, sisältöinä esimerkiksi erilaiset pelit tai liikunta.

Hemmottelupisteellä voidaan esimerkiksi kosmetologiopiskelijoiden toteuttamana tehdä käsihoitoja, kammata hiuksia tai lakata kynsiä.

Luovuuspisteelle sopii esimerkiksi maalaus musiikkia kuunnellen.

Palvelupäivät koettiin hyvin toimiviksi niissä seurakunnissa, joissa niitä toteutettiin. Useilla paikkakunnilla yhteistyö op-

pilaitosten kanssa oli merkittävää (Thitz, 2016). Opiskelijat kokivat, että opittiin vuorovaikutusta eri-ikäisten ihmisten kanssa ja toimittiin ryhmänä. Vastaavasti ikäihmiset kokivat, että mieli virkistyy, kun näkee nuoria.

Osalle osallistujista sitoutuminen päivään toi haasteita

liittyen esimerkiksi muistiin ja kotoa pois lähtemisen vaikeuksiin. Tähän pyrittiin vaikuttamaan tekemällä kotikäynti, kutsumalla mukaan henkilökohtaisesti ja varmistamalla osallistuminen vielä puhelimitse. Kyytien järjestämisessä on tärkeää huomioida osallistujan toiminta- ja liikuntakyky, mikä on selvitettävä takseille etukäteen.

Tavoite

- Yhteisöllisyys
- Hemmottelu
- Syy lähteä kotoa johonkin
- Nuorten ihmisten tapaaminen

Paikka

Seurakuntatalo tai muu tilaisuuteen sopiva riittävän suuri paikka

Toteutus / Päivän runko

- klo 11 ruokailu, pieni päivänavaus / hartaus
- palvelupisteet (20-30 min/piste)
- 14.30 kahvi
- klo 15 lopetus

Osallistujat

- Korkeintaan 20 hyvä määrä; yksinäiset, syrjään jääneet, heikoimmassa asemassa olevat vanhukset.
- Etsitään yhteistyöverkoston (esim. kotihoito, palveluohjaaja, edunvalvoja) ja omaisten avulla sekä diakoniatyön asiakassuhteiden kautta. Osallistujat kutsutaan kirjallisesti.
- Toteutukseen tarvitaan vähintään 8 opiskelijaa / vapaaehtoista sekä mahdolliset henkilökohtaiset avustajat.

Taustaorganisaatio, vastuu

Seurakunnan diakoniatyö, mahdollisesti joku yhdistys, oppilaitos

Lähteet:

Kesänen H. 2016. Vertaisohjaajana ikäihmisten kerhossa. IkäArvokas-hankkeessa koulutettujen vertaisohjaajien kokemuksia kerhohojauksesta ja motiivit vapaaehtoistyöhön. Opinnäytetyö syksy 2016. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Kirkon vanhustyön strategia 2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/DF0ABA2ACB69098A-C225770A0037182B/\\$FILE/kirkonvanhustyonstrategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/DF0ABA2ACB69098A-C225770A0037182B/$FILE/kirkonvanhustyonstrategia.pdf), viitattu 3.4.2017

Kuikka, Anu: Etsivä vanhustyö meillä ja muualla. Raportti suomalaisista ja eurooppalaisista käytännöistä. Kehittyvät vanhuspalvelut julkaisuja 1/2015. Valli.fi Etsivä mieli 2012 – 2016

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. 26.6.2015. Sosiaalinen osallisuus. [Verkkójulkaisu]. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 20.9.2016]. Saatavana: https://www.thl.fi/documents/10531/2088501/Tietopaketti_

Mikkonen M, Kuppinen J, Huovinen M & Aalto E, 2007. Etsivä työ Euroopan syrjäytyneiden väestönosien parissa. Suuntaviivoja yhdenmukaisiin etsivän työn palveluihin. Amsterdam: Foundation regenboog AMOC.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 25§

STM 2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 28.12.2012/ 980

STM 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. 2013. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Suomen kuntaliitto. Helsinki.

Vaarama, M. 2013. Kaikenikäisille Hyvä Suomi. Sukupolvi-politiikalla sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävään hyvinvointiyhteiskuntaan. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Copy-Set Oy.

Thitz, P. 2016. Etsivää ja osallistavaa vanhustyötä kehittämässä. IkäArvokas-hankkeen ulkoinen arviointi.

Liite:

Malli yhteydenottokortin
saatekirjeestä

Kuva: Anna-Katri Hänninen
Eila ja Eino -valokuvanäyttely.

Hoksauta minut! -korttikampanja yksinäisten vanhusten löytämiseksi

Kun koaat vanhuksia, onko sinulle herännyt huoli,
miten joku ikäihminen selviytyy kotona?

Oletko kaivannut "kättä pidempää", jotain yhteyden-
ottotahoa, josta voisi olla apua kotona asuvalle,
yksinäiselle, eristäytyneelle ja kuuntelijaa kaipaavalle
vanhukselle?

Sosiaali- ja terveyspalvelut kohtaavat enenevässä määrin huolta
herättävässä elämäntilanteessa olevia vanhuksia. Tällöin heihin
on jo syntynyt jonkunlainen kontakti ja he pääsevät julkisten pal-
velujen piiriin. Kontaktit voivat olla silti riittämättömät. Vanhus
voi kokea yksinäisyyttä ja turvattomuutta tai elämäntilanne voi
olla muuten haasteellinen.

Huolen herätessä vanhukselle voi antaa diakoniatyön yhteyden-
ottokortin. Korteissa vanhusta neuvotaan ottamaan yhteyttä
seurakunnan diakoniatyöntekijään. Vaihtoehtoisesti kortin voi
laittaa maksutta postiin, jolloin vanhukseen otetaan yhteyttä.

Entäpä ne vanhuksat, jotka eivät ole minkään palvelujen piirissä? Hoksauta minut! -korttikampanja on kohdistettu myös
vanhuksia arjessa työssään kohtaaville, kuten taksikuskeille, kauppojen kassoille, kauppakassien viejille, yksityisille
palveluntuottajille sekä taloyhtiöiden työntekijöille. Tällaisissa ammateissa työskentelevät voivat ottaa jaettavakseen
yhteydenottokortteja.

Lisäksi meistä jokainen voi olla mukana arvokkaan vanhuuden turvaamisessa yksinkertaisesti kysymällä yksinäiseltä
vanhukselta "mitä sinulle kuuluu?"

**Yhteydenottokortteja voi hakea seurakunnan
diakoniatyöntekijöiltä.**

Tarvittaessa lisätietoja:

diakoniatyöntekijä puh.etunimi.sukunimi@evl.fi

diakoniatyöntekijä puh.etunimi.sukunimi@evl.fi

Kortti on kehitetty IkäArvokas-hankkeessa 2014 - 2016.

IkäArvokas-hanke:

Etisvän ja osallistavan vanhustyön hanke pyrki vanhusten yksinäisyyden ehkäisemiseen ja arvokkaan elämän turvaa-
miseen. Kolmivuotinen hanke rahoitettiin yhteisvastuuvoin ja se toteutettiin yhteistyössä Kirkkopalvelujen, Kehit-
tämiskeskus Tyynelän ja pilottiseurakuntien kanssa. Savossa pilottiseurakuntia olivat Mikkeli, Pieksämäki ja Varkaus,
Varsinais-Suomessa Salo, Turun Katariinan seurakunta ja Pöytyä.

Konttiopuiston korttelikerho

Syksy 2014 - Kevät 2015

Kuva: Henri Käykkönen, IkäArvokas-hanke

- Seutuopiston käsityöluokassa, Laaksotie 47
- Joka tiistai klo 13-14.30
- Kerho on tarkoitettu kaikille niille Konttiopuiston ikäihmisille, joilla muuta harrastustoimintaa on vähän tai ei lainkaan.
- Suunnitellaan sisältö yhdessä tavoitteena torjua yksinäisyyttä sekä tuoda iloa ja virkistystä mukavan yhdessä tekemisen ja kokemisen parissa.
- **Lämpimästi tervetuloa suunnittelu-tilaisuuteen tiistaina XX.XX.2014!**

Kaupungin Ikäneuvola
Seurakunnan diakoniatyö
IkäArvokas-hanke

Pielsämen kaupunki

Pielsämen seurakunta

 YHTEISVASTUU

“On se ihme, olen saanut niin paljon, sinut ja ystävän korttelikerhosta.”

“Monen silmiin on syttynyt toivo, jopa ilo. On löytynyt ystävä ja on oma paikka käydä. On löytynyt luotettava kuuntelija, rinnalla kulkija, jolle on voinut elämän taakkoja purkaa.”

“Minä pyysin naapureitakin ja he lähtivät”.

Liite:

Malli palvelupäivästä

Kuva: Eija Myllymäki,
Palvelupäivä, Varkaus

IkäArvokas palvelupäivä kotona asuville vanhuksille

Pvm, paikka

Päivään kutsutaan mukaan erityisesti kotona yksin asuvia vanhuk-
sia, jotka eivät pääse mukaan ryhmiin tai muuhun toimintaan kodin
ulkopuolelle.

Päivä alkaa klo 9.45.

Ohjelmassa:

- hartaus ja lounas
- lähihoitaja-opiskelijoiden palvelupisteet, jossa
mm. RR-mittausta, hartiahierontaa, muisteluhetkiä
- yhteislaulua ja muuta mukavaa
- päiväkahvit ja kotiin lähtö noin klo 14.30.

Päivä on osanottajille **maksuton**.

Jos et pääse paikalle omin kyydein, kerro ilmoittautumisen
yhteydessä **kyytitarve**.

Muistathan ottaa mukaan **päivälääkkeet**, jos sinulla sellaisia on.

Tervetuloa!

Ilmoittautumiset (ruokarajoitteet, osoitetiedot sekä mahdolliset
apuvälineet ja kyytitarve) diakoniatoimistoon, puh. XXX

Lisätietoja voi kysyä diakoniatyöntekijöiltä, puh. XXX

Liite: Malli tilastointilomakkeesta asiakastyöhön

IkäArvokas-hanke 2014-2016										
Tilastointilomake asiakastyöhön										
Täytetty lomake kansioon										
XXX srk, diakoniatyö										
1. Päämäärä										
2. Yhteydenottotapa										
1. Yhteydenottokortti										
2. Soittorinki										
3. Puhelinpäivystys										
4. Sähköinen yhteydenotto										
5. Jokin muu tapa										
- mikä?										
3. Yhteydenottotaho										
1. Vanhustilte										
2. Omainen										
3. Ystävä tai naapuri										
4. Viranomainen										
- kuka?										
4. Asiakkaan sukupuoli										
1. Mies										
2. Nainen										
3. Ei tiedossa										
5. Elämisen muoto										
1. Yksin										
2. Parisuhte										
3. jokin muu										
4. Ei tiedossa										
6. Asiakkaan ikä										
1. 30-64v.										
2. 65-74v.										
3. yli 74 v.										
4. Ei tiedossa										
7. Asuinpaikka										
1. Taajama										
2. Haja-asutusalue										
3. Ei tiedossa										
8. Palvelut										
1. Ei palvelujen piirissä										
2. Kotihoito										
3. Muu hoito tai palvelu										
4. Ei tiedossa										

9. Yhteydenoton sisältö/aihe/huoli										
1. Koti- yksinäisyys										
2. Terveys ja sairaus (esim. unettomuus, muisti-, mt- tai aistihäiriöt)										
3. Heikentynyt liikuntakyky (esim. ulkona liikkuminen, kaatumiset)										
4. Läheisen kuolema / suru										
5. Elämämuutos tai kriisi										
6. Turvattomuus										
7. Perhe- tai läheisväkivalta tai sen uhka										
8. Muu kaltoinkohtelu (fyysinen, psyykkinen, taloudellinen,										
9. Päihteet tai riippuvuudet										
10. Hengelliset asiat										
11. Joku muu aihe										
Mikä?										
10. Suku ja perhetilanne										
1. Lapset										
2. Puoliso										
3. Muu										
11. Muut suhteet										
1. Ystävä/ tuttavat										
2. Naapurit										
3. Lemmikkieläimet										
12. Arvio yhteydenotosta										
1. Kriisi										
2. Huoli										
3. Keskustelutarve										
4. Tiedustelu										
5. Jokin muu										
13. Aikaisempi "asiakkuus" seurakuntaan										
1. On										
2. Ei ole										
3. Ei osaa sanoa										
14. Diakoniat kotikäynti/ohjaus palvelujen piiriin										
1. Ei										
2. Kyllä										
Mihin?										

KEHITTÄMISKESKUS TYYNELÄ

 YHTEISVASTUU

2017

Kirkkopalvelut ry

kirkkopalvelut.fi